

ALKOTÓMŰVÉSZET¹ ÉS KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉS

– (M)ÉRTÉK PRO ÉS KONTRA

„Az alkotás szerintem minden embernek fontos, mert sikerélményt, magabiztosságot nyújt, ami ebben a rohanó világban picit fénypontot jelent” – Ancsa, könyvelő Mezőberényből, a Gyomaendrődi tábor résztvevője.

Ismét mögöttünk egy nyár, újabb alkotótáborok sora, ahol változatos teendők várták az alkotókat. Egy-egy hétnyi kihívás azoknak, kik a festészetben, mint e sajátos-magányos önművelési formában keresik a varázslatot, melynek rég' nyoma ve-

szett egyszerre rutinos és rutintalan hétköznapijainkból.

Egy alkotóművész közösségi létformáját, a közösségi művelődésben elfoglalt helyét meghatározandó jó apropó egy nyári kurzus. Intenzív tanulás és sok tanulság, aktív pihenés és önfelelt szórakozás. A festő szemével egy tábor jó alkalom, hogy az alkotófolyamat során hozzájuk hasonlókkal együtt éljék meg a sikereket, és együtt szembesüljenek önnön hiátusaikkal, látva-belátva, hogy ez nem szégyen, és erényné kovácsolható. Mert a társas közeg

megerősít abban, hogy hibákból is épülhetünk, ami a művészettel tanítás – művészet-tanulás során különösen érvényes. Az önkifejezési formák csoportos gyakorlásai pedig komoly önismereti tréninggé formálódhatnak, egyszerre edződik a személyes- és kollektív én-tudat, de az itt születő mű mégis csak az egyén sajátja marad.

A kihívás szakember szemmel a megújulás lehetőségeiben, az értékközvetítés friss gondolatosságában és a tartalom kvalitásában rejlik. Jómagam, figyelemmel kísérve a programok mögött húzóerőket, „áramlatokat”, valahogy mindig a művészet személyiségre irányuló közvetett hatásait vizsgálom, tekintettel az életkorra, nemre, iskolázottságra, műveltségre, személyiségre, az egyéni motivációkra és így tovább. A saját életében mire jut az alkotó ember azzal a tudással, él-ménnyel, tapasztalással, amire most szert tehet? Egy része megfoghatóvá válik az alkotás minőségében, de a másik rész a személyiséget formálja tovább.

Miután a „köz” művelésének egyik kiváló eszköze a művészet, az e szellemiségben szerveződő táborok felszíne alá szeretnék rejtőzni. Csendesesen, halkán, hogy meg ne zavarjam a munkát... Amikor az ember teszi a dolgát, nincs ideje

1 Értsük a képzőművészetet az alkotóművészet szinonimájaként.

elgondolkozni olyasmikről, melyek kevésbé tűnnek éppen fontos és aktuális kérdésnek. Most volt egy kis időm vizsgálgatni, elmerengeni és meglátni az arcokon átfutó kétely vagy megerősítés árnyát, a „társ” és a tanár felé irányuló kérdő tekinteteket. Ahány alkotás, annyi alkotó, ahány önálló munka, annyiféle attitűd, benyomás és émoáció. Hogyan lesz ebből összhang, építő közösségi művelődés? Milyen értékeket tudunk meghatározni és hangsúlyozni, mivel érvelhetünk, ha az amatőr művészet mellett szeretnénk szólni?

„A FOLYAMAT”

Meglátni a „nádcsomót”, a viztükron megcsillanó fényeket, a fákat, az utat, az elválasztó vagy kapaszkodni segítő korlátot, egy emberi figurában az érzést és az embert magát... *Meglátni, észlelni, befogaadni, átélni, azonosulni, feldolgozni, élménnyé kovácsolni és mások számára érdekes, értékes mondanivalóval továbbadni.* Gondolatokat közvetíteni, kitárulkozni és megmutatkozni őszintén, tisztán, nyíltan és emelt fővel. Itt nincs helye a felszínességnek, a kliséknek vagy habkönnyű témáknak, és tudjuk, ez nem kényelmes és nem is problémamentes. De most, a csoport többi tagjával megvitatható, hogy a család és a szomszédok valószínűleg nem fogják kedvelni az e szellemben

született művet, és nem is veszi meg senki, de ez van, meg kell csinálni, mert ez a feladat és kihívás, melynek öröme a közös élmény, az együtt megélt tanulság és kollektív felismerés, de a mű a miénk.

Igen. Nagy feladat a saját korlátainkat átlépve a mélybe ugrani, hol újra „egyedül” maradunk, egyedül hinni a hitelesség és a mondanivaló értékrendszereiben, remélve, hogy idővel ismét értő társakra lelünk. Nem könnyű, és nem egyik pillanatról a másikra változó attitűd. Olyan folyamat, amely, ha kezdetét veszi, hatalmas önfegyelmekkel és folyamatos tanulóssal vihető végig – mert *célja* van. Ez határozza meg a művészet (m)értékét.

„EGYÉN ÉS KÖZ”

„Az amatőr alkotó tevékenység a szabadidő hasznos eltöltésére, értekeremtő elfoglaltságra irányul; s mert ennek termékeny közege a közösségi művelődési forma, művészeinket az alkotókörök, szakkörök rendszeres látogatóiként tartjuk számon, és nem feltétlenül aktív kiállítóként.”²

Az, hogy önmagunk számára közösségre találjunk, véleményem szerint keveseket motivál festészet vagy bárminemű alkotófolyamat gyakorlására. Belátom, van rá precedens, de nem ez a bevett gyakorlat. Így a készítés talán máshonnan eredhet.

A tanulási motivációk (presztízs, egzisztenciális és „önmegvalósító”- intellektuális) sorát vizsgálva a művészeti területen mindháromra találunk példákat. Az első kettő önmagában a közösségi művelődés szempontjából, e helyen, nem releváns kérdés, de remélhetően máshol sem, csak szerencsés egybevágóság lehet. Sokkal fontosabb, hogy az önmegvalósítás szándéka miként épít közösségeket, és miként viheti előre a közös ügyünket, melynek központja az ember (m)értéke? Miért fontos és jelentős, hogy a közösségi művelődésben helye legyen az amatőr alkotóművészetnek, ami alapjában véve nem kifejezetten közösségi létforma,³ és mit tehetnénk az ellen, hogy sajnálatos módon éppen az egyéni alkotókhoz jutunk el nagyon nehezen, s tapasztalatból tudjuk, hogy a vizuális értékrendszerünk sérülékenysége ezen a ponton mutatkozik meg igazán?

Akik közösséghez tartoznak, annak számos előnyét élvezhetik. Nem feltétlenül azért, mert az ember alapjában véve közösségi lény, és bármely tettünk csak egy másikhoz viszonyítva *tett*, mérhető produktum. Inkább azért, mert a mai világunkban az egyik legfontosabb dolognak a számunkra értékes információ és az interakciók lehetőségét tartjuk. A nem hivatásos alkotó két fontos dologra vágyhat, ami könnyebb közösségben, mint egyedül. Az egyik a nyilvánosság (pl. kiállítások, fórumok), a másik, a számára nehezen elérhető és megszerezhető szakmai tudás. A probléma megfogható abban, hogy a műhelyekből kikerülő munkák a tartalmi igény hiánya mellett sok esetben a szakmai járatlanságból eredő értéktévesztések hordozóivá is válnak. Így a „fizikai formát öltött” képet csak idővel követi a tanulási folyamat kérdésköre, legtöbbször akkor, ha a mű egy avatott elé kerül, aki helyén kezelve a tényeket felhívja a figyelmet a művészet lehetséges útvesztőire. És

2 Az idézetet a szerző saját, korábbi írásából emelte át.

3 Bár hazánkra vonatkozóan pontos számadatokat nem ismerünk, de az Amator Artium pályázatok önkéntes alapon kitöltött ezernyi adatlapjából kiderül, hogy az alkotók többsége nem kapcsolódik alkotóközösséghez, míg, akik igen, gyakran 2-3 közösség tagjaként is feltüntetik magukat. Nyilvánvalóan fontos lenne tovább vizsgálni e kérdést, akár életkori megoszlás, akár az egyéni jellemzők (iskolázottság, orientáció, személyes motiváció, családi állapot, státusz stb.) hogy pontos képet alkothassunk a jelenről.

következik az újabb felvetés, hogy van-e mérce, mellyel hitelesíthető a tartalom, és van-e szakmai tudás, amely eszköz lehetne kezünkben? Természetesen van. Csak a forrás érhető el nehezen. Szükségesnek gondolom, hogy megfelelő kompetenciákkal bíró szakemberek váljanak elérhetővé országszerte.

Az eddigiekkel szemben, (megnyugtatásul) mindennek az ellenkezője is igaz, amikor egy-egy zsűrizés, tábor, konzultáció vagy szakmai nap alkalmával rejtett ékkövek kerülnek látóterünkbe, és büszkén példázhatunk, felmutathatunk valami fontos, kizárólag emberi értéket. Ez lehet szimpla tehetség, kemény akarat vagy segítő kezek által formált gyöngyszem. Lényegét tekintve mindegy, mert idővel mércévé lesz.

A sok jó példa nyomán is fontos az alkotók összefogása, együttes képzése, lehetőséget adva a megmérettetésre, megmutatkozásra, a szakmai ismeretek bővítésére és megerősítésre, éreztetve mindannyiunkkal, hogy nincsenek egyedül. Mert tudjuk, hogy egy „hegy” mindenki számára próbátélt jelent, de van, aki lomhán megkerüli vagy helyből átugorja, és van, aki edz, hogy megmássza, mert meg akarja mászni – és higgyük el, ez utóbbit szerencsésebb megerősítő, támaszt adó közegben tenni.

„TETT ÉS KOR”

Elgondolkoztató, hogy mindehhez mikor találunk kellő bölcseséget és alázatot. Amikor az élet nyűgje megtanított szinte minderre, ami szükséges lehet a harmonikus folytatáshoz. És milyen csoda, melyre csak a természet hivatott, hogy engedi kibontakozni a „hatást”, éppen akkor, amikor idő is kerül rá. A lecsillapodott, tisztán látó és gondolkodó ember életének azon szakaszában, ahol ő maga maradhat önnön életének számadója. Profán megközelítés, hogy önmagunk örö-

mét szolgáló kedvteléseink nyilvánvalóan aktív életéveink végén nyerne nagyobb teret mindennapjainkban, amikor időstruktúráinkban az egzisztenciális tevékenység helyére a családi teendők és a személyes „érdek nélküli” elfoglaltságok lépnek. Mindemellett a közösségi alkotói munkaformák kiváló lehetőséget adnak arra, hogy egyéni érdeklődési körünknek megfelelően képezhesük magunkat, csiszoljuk személyiségünket, és mindehhez társakra leljünk.

Az elmúlt évek egyik tapasztalata, hogy az aktív középkorosztály által évtizedeken át uralt amatőr alkotóművészet terepét⁴ mai, korszerű kifejezéssel élve az áthajlás korába lépők és idősödő nemzedék⁵, azaz az 50-60 év és a 60-75 közöttiek – de nem ritka a 75 év felettiiek részvétele – uralják. Ha ezen életszakaszok speciális jellemzőit vizsgáljuk, kézenfekvő változások rajzolódnak ki a családban, munkában – a társadalomban – betöltött szerepeink, az életkorunkkal együtt járó fizikai változások és mentális erőnlétünk tekintetében.

De a témában meghatározó kérdés az egészségi állapot is, mind szellemi mind testi vonatkozásban, megkülönböztetve a művészetterápia és a művészet-preventív alkalmazási területeit. A mentális és önértékelési zavarok, pszichiai

betegségek esetében használatos művészetterápia közvetett eredményei sok kapcsolódási pontot mutathatnak a művészet-prevenációs folyamatokkal. Olykor e két megközelítés össze is mosódik.

Tény, hogy az önművelés során végzett szellemi és a csoportban végzett (inter)aktív tevékenység hatással van közösségi kapcsolatainkra, ezzel együtt egészségünkre, a hétköznapiak során elének kerülő problémákkal szembeni személyes attitűdjeinkre – összességében az életminőségünkre. Távollabbról nézve az alkotás, az alkotó-folyamat így alkalmassá válik arra, hogy korunk legnagyobb társadalmi kihívására is válaszokat keressünk általa. S ezzel visszatérhetek az első, magamnak felvetett kérdésekhez. A művészet eszköz lehet, ami a közösségi művelődés által segíti az embert érvényesülni, alkalmazkodni, emelt fővel járni. Értékközponitú tevékenység, amely meghatározó része kulturális, művelődési szokásainknak, *emberi* létünk megőrzésének. Tény, hogy nem tud közvetlenül reflektálni gazdasági problémákra, de hozzásegítheti az egyént szellemi autonómiájának élethosszig tartó megőrzéséhez. És ez fontos, aktuális kérdés. A folyamatos aktivitás, az önérvényesülés lehetősége elérhető hétköznappal ajándékoz meg minket. S mire lehetne ma nagyobb szükségünk ennél?

DÓRI ÉVA vizuális felnőttoktató, a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus munkatársa. 2003-ban szerzett vizuális nevelőtanári diplomát a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Karán. Szakmai tevékenysége a nem-hivatásos képző- és iparművészek elméleti- és gyakorlati fejlesztésére irányul. Vizuális képzési programjainak középpontjában a felnőttoktatás sajátos módszereinek gyakorlati alkalmazása, az egyén kreatív kompetenciafejlesztése és az alkotói kifejezőmódok erősítése áll. 2012-ben az MMIKL gondozásában publikálta a Szalay Józseffel közösen jegyzett *Ábrázolás-kifejezés* című szakmódszertani kiadványát.

4 A '70-es és 80-as virágzó alkotóköri élet főszereplői a 30-50 éves korosztály képviselői voltak. Az amatőr művészeti mozgalmi élet '90-es években kezdődött lassú „hanyatlása” részben a szabadidős alkotómunkát támogató nagyvállalatok megszűnésével, átalakulásával, részben a kulturális intézmények forrásainak csökkenésével, valamint a politikai és gazdasági fordulatok társadalmi kihatásaival magyarázható.

Az egykori aktív „magok” köré egyesületek, alapítványok szerveződtek, de példáulértékű azon művelődési intézmények erőfeszítése, amelyek alkotókörök fennmaradásáért máig küzdenek.

5 WHO